umidsizlik, g‘am, ilojsizlik hissi, kabi emotsional holatlar avjiga chiqadi. Albatta xar bir shaxsning stressli vaziyatga bo‘lgan munosabati uning xarakteri va intellektiga bog‘liqdir. Kasallik rivojlanishining aynan birinchi boqichida psixologik o‘zgarishlarning ulushi salmoqli bo‘ladi, chunki organik o‘zgarishlar va intoksikatsiya hali yuzaga kelmagan bo‘ladi. Mathis (1973) ta’kidlashicha, davomli depressiya va yuzga chiqarilmagan emotsiyalar rakka moyillikni bildiradi yoki uning dastlabki belgilari hisoblanadi. Shuning uchun bemorlarda depressiya kuzatilmasada ularda depressiyani davolash lozim. Schmale et Jker (1975) ham shishlarning paydo bo‘lishiga turtki sifatida “ilojsizlik affekti”ni ko‘rsatadi halokat va ilojsizlik holati sifatida. Konig (1973) ham shish kasalligining kelib chiqishida yillab davom etgan anglanmagan depressiya holati, tushkunlik sabab sifatida ko‘rsatadi, uning fikricha xujayralarda bioximik o‘zgarishlarga sabab bo‘lgan omillar psixikani ham o‘zgartiradi. Demak yuqorida keltirilgan ma’lumotlar asosida onkologik kasalliklarning etiopatogenezi psixologik omillarga bog‘liq ekanligini xulosa sifatida keltirishimiz mumkin.

Biz ham tadqiqotimizda onkologik bemorlarning psixik holatlarini, ularda kasallik sababli kechadigan ruhiy o‘zgarishlarini aniqlash maqsadida T.Xolms va R.Rayx tomonidan tuzilgan “Hayotiy o‘zgarishlar shkalasi” so‘rovnomasini o‘tkazdik.

Mazkur so‘rovnomani onkologik kasallikning 1, 2, 3, 4 bosqichlarida bo‘lgan bemorlarda o‘tkazdik. Kasallik darajasi oshib borishi bilan bemorlarlarda stressbardoshlilik kamayib hayotiy voqealardan ta’sirlanishi kuchaygan. So‘rovlarda ishlatgan “Hayotiy o‘zgarishlar shkalasi” so‘rovnomaning tahlili shuni ko‘rsatadiki kasallik bilan og‘riganlar umri davomida murakkab psixologik voqealarni o‘tkazishgan, xususan, eri yoki hotining o‘limi, farzandining vafoti, oilaviy ajralish, ota-ona vafoti, og‘ir bemorlik kasallik yoki travma, oila a’zolarining og‘ir kasalga chalinishi, jinsiy sohadagi muammolar, oilada yashaydigan qarindoshlarning kelishmovchiliklari, moddiy iqtisodiy sohadagi muammolar, er-xotin kelishmovchiligi kabi holatlarda muammolar mavjudligi aniqlandi. Kasallikning bosqichiga qarab stresslarning kuchlilik darajasining ortib borishi aniqlandi.

Aksariyat respondentlar savolnomaga javob berishda boshidan o‘tkazgan hodisalarni yig‘lab esladilar, ayrim voqealar sodir bo‘lganiga ko‘p yillar bo‘lgan bo‘lsada, hozir ham og‘riqli, jarohatli ekanligini aytdilar. Bu holat esa onkologik bemorlarga psixoterapevtik yordam ko‘rsatish jarayonida o‘tmishidagi stresslarni kamaytirish va bu jarohatlarga nisbatan bemorlarda neytral hislarni rivojlantirish lozimligini bildiradi. Bemorlar bilan bir qatorda sog‘lom respondentlarda ham “Hayotiy o‘zgarishlar shkalasi” o‘tkazildi. Ularda murakkab vaziyatlarda stressni boshdan kechirish va kayfiyati tushkunlik kuzatilsada ancha past darajada ekan. Mazkur vaziyatning izohi shundayki, onkologik kasallikning rivojlanishi va hayotiy muammolardan yechim topaolmaslik o‘rtasida uzviy aloqadorlik bor. Inson stresslar, inqirozlar, konfliktlarda konstruktiv yechimni ko‘ra olmasligi, depressiyaga beriluvchanligi, kuchli ichki emotsiyalarni adekvat ifodalayolmasligi organizmda ichki muvozanatning buzilishi, immunitetning pasayishi, va buning oqibatida atipik hujayralar paydo bo‘lishi va rivojlanishi ehtimolining ortishini ko‘rishimiz mumkin. Olib borilgan nazariy va diagnostik tahlillar natijasida quyidagi xulosani keltiramiz:

Onkologik bemorlar hissiy holatini tashxislash jarayonida emotsional holatlari beqaror bo‘lgan odamlarda ko‘proq uchraydi. T.Xolms va R.Rayx tomonidan tuzilgan “Hayotiy o‘zgarishlar” shkalasi orqali sog‘lom va onkologik bemorlarda o‘tkazilgan so‘rovlarimiz onkologik kasallikning etiopatogenezida hayot davomida bo‘lib o‘tgan inqirozlar va stresslarning roli katta ekanligi aniqlandi. Demak kasallikning kelib chiqishi va rivojlanishida psixologik omillarning rolining kattaligini aniqladik, va shundan kelib chiqqan holda onkologik kasalliklarni davolashda va profilaktikasida ham psixologik omillarning ahamiyati kattaligini e’tirof etish mumkin.

Adabiyotlar

1. Руководство по психотерапии. / под редакцией В.Е.Рожнова. -Т.: 1979. -С.620.
2. Urazbayeva D.A. Avtoreferat dissertatsi / onkologik bemor ayollarning shaxsiy emotsional sohasiga ta’sir etishning psixologik mexanizmlari. –Toshkent: 2018.

REZYUME

Maqolada onkologik kasalliklarning etiopatogenezi masalalar tahlil qilingan. Onkologik shishlarning rivojlanishi sabablarini psixologik inqirozlar va stresslarga bog‘liq holda tarixiy tahlili ham keltirilgan. Shu bilan bir qatorda onkologik bemorlar bilan o‘tkazilgan so‘rov natijalari ham yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В предлагаемой статье рассмотрены вопросы этиопатогенеза онкологических заболеваний. Освещается история изучения возникновения раковых опухолей в связи с психическими кризисами и стрессами. А также представлены результаты опроса жизненных ситуаций онкологических больных.

SUMMARY

In the suggested article the author deals with the questions of etiopatogenethis of canceral illnesses. It illustrates the history of learning of orgin of canceral turmor because of psychological crisis and stress. The article contains the results of questionnaire of life situations of the people ell by oncological disease.

ЎҚИТУВЧИНИНГ ИЖОДИЙ ПЕДАГОГИК МАҲОРАТИ ВА ХУСУСИЯТИ

С.Романова – *педагогика фанлари номзоди*
Г.Койшыбаева – *ассистент ўқитувчи*
Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: ижод, педагогик фаолият, педагогик вазият, имконият, бошқарувчанлик.
Ключевые слова: творческий, педагогический деятельности, педагогические обстоятельства, возможность, управляющий.
Key words: creative, pedagogical activity, pedagogical circumstances, possibility , manager.

Ижод – бу мавжуд тажриба ҳамда янги билим ва кўникмаларнинг шаклланиши негизида янгилик яратиш билан боғлиқ фаолиятдир. Ижоднинг бир даражасига мавжуд билимлардан фойдаланиш ҳамда уларни қўллаш соҳасини кенгайтириш хос бўлса, бошқа даражага объектга нисбатан одатдаги муносабатни ўзгартирувчи мутлақо янги ёндашув вужудга келади.

Педагогик фаолиятда сифат муҳим аҳамиятга эга бўлиб ўқитувчи меҳнатига фақат унинг ўз фаолиятига қанчалик даражада ижодий муносабатда бўлаётганлигини аниқлаш орқалигина холис баҳо бериш мумкин. Педагогик вазиятларнинг ранг-баранглиги, улардан келиб чиқадиган вазифаларни таҳлил этиш ва ечишга нисбатан турли ёндашувларни тақозо этади. Мутахассиснинг педагогик фаолияти кўп жиҳатдан янги педагогик технологияларни ижодий ўзлаштириб, улардан амалда унумли фойдаланишдан иборат. Ўз-ўзидан равшанки, бу ишни малакали ўқитувчигина уддалай олади. Аммо, ўқитувчининг педагогик технологияларни билиш даражасини

педагогик маҳорат билангина боғлаш тўғри бўлмайди [1]. Айни бир технологияни кўплаб педагоглар қўллаши мумкин, лекин жараён ҳеч қачон бир хил бўлмайди, натижалар эса ўқувчиларнинг билим ва кўникмаларини олдиндан ташхислаш орқали кафолатланади.

Педагогик фаолият – бу муттасил ижод жараёнидир. Лекин бошқа соҳалар (фан, техника, санъат)даги ижоддан фарқли ўлароқ педагог ижодининг мақсади ижтимоий жиҳатдан янги ҳодиса яратиш эмас, балки шахсни ривожлантиришга қаратилади. Албатта ўз ишига ижодий ёндашадиган, новатор педагог ўз тажриба мактабини яратади, лекин мавжуд педагогик тажрибаларни ижодий ўзлаштиришга ҳар бир ўқитувчи интилиши лозим. Педагогик вазиятларни баҳолашдаги мустақиллик, тарбиянинг муайян шакл, восита ва усулларини танлай олиш, воқеалар қандай ривожланишини олдиндан кўриб, уларни мақсадга йўналтира билиш ижодий хусусиятга эга бўлган касбий маҳоратнинг муҳим қисми ҳисобланади. Айни вақтда педагогик ижоди шаклланаётган, ривожланаётган ўқувчи шахси билан боғлиқ ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, ўз ўрнида мутахассиснинг бу борадаги имкониятлари вақт доирасида қатъий чекланган. Қоида тариқасида у бўлажак дарснинг оқилона методикасини тез тасаввур қилиши, лаҳзалар ичида янги қарор қабул қилиши лозим. Кўпинча вазиятни тез таҳлил этиш ва зудлик билан ҳаракат қилиш талаб этилади.

Педагогик ижоднинг муҳим жиҳати шундан иборатки, у доим изчил, ривожланувчи хусусиятга эга бўлиб, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўзаро ҳамкорлигига имконият яратади. Бунда педагогик онг ўқитувчида ўз билими ва малакасини муттасил ошириб бориш эҳтиёжининг мавжудлиги билан боғлиқ жуда кўп масалаларни ечиш учун калит бўлиб хизмат қилади. Мазкур тушунча ўқув режалари ва дастурларидан фойдаланган таълимнинг мақсадлари ва мазмуни, педагогик ғоялар ва услубларни амалий фаолиятининг муайян шарт-шароитлари билан таққослашни назарда тутади. Педагогнинг ўз маҳорати даражасини аниқлаши ижодий, новаторлик хусусиятига эга бўлган мустақил касбий ёндашувнинг шаклланиши учун мўлжал бўлиб хизмат қилиш лозим.

Ўқитувчи ўз фаолиятини такомиллаштириб, бошқа тайёргарлигини педагогик тафаккур ва онгнинг ўсишига таъсир кўрсатувчи муҳим омиллардан бири деб ҳисоблаши мумкин. Шахсга ижодий мойилликнинг зарурлигининг педагог томонидан англангач, бу унинг шахс сифатида такомиллашувига замин бўлади. Бунда психология ва педагогика фани ютуқлари, илғор амалиётни ўзлаштиришга мустақил интилиш, педагогик меҳнатнинг ижобий майллари, мавжуд тажрибаларни ижодий ўзлаштириш ўқитувчининг касбий ўсиши ва маҳоратига таъсир кўрсатадиган асосий омиллар ҳисобланади.

Агар педагог ижодкорлигининг ички асосларида бир қанча муҳим руҳий жараёнлар, чунончи, унинг шахсий ҳолатлари, интуицияси, зеҳни, ўзига танқидий муносабати, меҳнатсеварлигининг таъсири катта бўлса, педагог ижодининг таркибий қисмларига билим, дунёқараш, педагогик техника ва маданият киради. Ижоднинг таркибий қисмлари педагог шахси мазмуни ва моҳиятининг муҳим кўриниши ҳамдир. Педагог шахсининг маданияти ижтимоий қадриятларни яратиш натижаси ва жараёни ҳисобланади. Педагогнинг иш амалиётида касбий, маънавий ва муомала маданиятининг муштараклиги намоён бўлади. Педагогик ижод ва педагогик маданият узвий бўлиб, касбий маҳоратнинг ажралмас таркибий қисми ҳисобланади.

Ўқитувчининг ижодий ёндашуви педагогик фаолият ривожланишининг турли босқичларда намоён бўлиши мумкин. Ўқитувчининг тафаккури мустақиллиги, мослашувчанлиги ва илғорлиги билан тавсифланади. У ривожланган педагогик кузатувчанлик ва ижодий зеҳнга суянади. Ушбу хусусиятларсиз педагогик санъат бўлиши мумкин эмас. Шундай қилиб, бу ўринда ҳам ижод педагогик маҳоратнинг бош омили сифатида тан олинади. Ижод кўпинча таълим-тарбиянинг турли шакл ва методлари касбий билим ва шахсий фазилатларни таълим жараёнида мумкин қадар самарали рўёбга чиқариш имконияти сифатида намоён бўлади. Ўқитувчининг педагогик ижоди асосан субъект-субъект, ўқитувчи ҳамда ўқувчи ҳамкорлиги шароитида амалга оширилади. Бу ўз фаолиятини бошқара олиш, муомала тарзи ва оҳангини тўғри танлашда ифодаланади.

Педагогик маҳоратнинг шаклланишига шахснинг муайян туғма қобилиятлари, кундалик фаолият жараёнида ўз устида ишлаши натижасида шаклланган фазилатлари кўмаклашади [2]. Педагогнинг чинакам мураббий, устоз даражасига кўтарилиши жуда узоқ давом этадиган, машаққатли жараёндир. Бунга эришиш учун кўп йиллар захмат чекиш зарур. Ўз ишининг устасига айланиш учун яхлит таълим-тарбия жараёни технологиясининг қонуниятларини ўзлаштириш лозим. Бу педагогга фикрлаш ва ҳаракат қилиш, педагогик ҳодисаларни таҳлил қилиш, педагогик муаммони кўра олиш, унга тўғри баҳо бериш ва уни ечишнинг оқилона усулларини топиш имконини беради.

Касбий билим ва кўникмалар, шахсий фазилатлар яхлит мажмуа сифатидаги педагогик маҳорат ўқув жараёнини самарали ташкил этиш имконини беради. Болаларнинг жамоавий ва индивидуал фаолиятини ташкил этиш технологиялари ёрдамида уларга билим бериш ва муайян кўникмаларни шакллантириш, бунинг учун зарур бўлган педагогик техникани ўзлаштириш педагогик маҳоратнинг таркибий қисмларидир. Педагогик маданият педагогик маҳоратнинг муҳим таркибий қисмларидан бири ҳисобланиб, унинг замирида педагогик ахлоқ, юксак маънавият, касбий ва шахсий муомала маданияти ётади. Шахс ва жамоага таъсир кўрсатиш усулларини самарали қўллаш учун зарур кўникмалар мажмуи сифатида муомала усули ва оҳангини тўғри танлаш ўқитувчи ўз-ўзини бошқаришига ёрдам беради.

Педагогика ва психологияда профессионализм, маҳорат ва новаторлик ўртасидаги фарқ диққатга сазовор бўлиб, Педагогика олий ўқув юртида шу йўналишдаги ишларни ривожлантириш тақозо этилади. Бунда педагогик ижоднинг юқорида кўрсатилган ҳар бир босқичига хос жиҳатларни аниқлашга ҳаракат қилиш лозим. Ривожланган педагогик онг ўқитувчига ўз иш услубини шакллантириш имконини беради. Новатор ўқитувчи педагогик борлиқни тубдан ўзгартириб, маҳоратининг юксак даражасига эришади. Новатор ўқитувчи – доим ривожланган тескари алоқа тизимини ва ўқувчилар жамоасининг ривожланишини ташкил эта оладиган педагог-стратегдир. Юксак нутқ маданияти новатор педагог фаолиятининг муҳим таркибий қисмини ташкил этади.

Юқорида айтганлардан келиб чиқиб хулоса қилиш мумкинки, педагог ижоди ўқитишнинг марказида ўқувчи турадиган педагогик борлиқни ўзлаштириш борасидаги ўқитувчи фаолиятининг юксак кўриниши-шидир.

Адабиётлар

1.Маҳкамов У., Тилабова Н., Тилабоева Ш. Педагогик маҳорат. Ўқув қўлланма. -Тошкент: ТДТУ, 2003. 88-б.
2. Очилов М. Муаллим-қалб меъмори. – Тошкент: «Ўзбекистон”, 2001. 432-б.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада ўқитувчи ижодий ёндашувининг педагогик фаолият ривожланишининг турли босқичларда намоён бўлиши, ўқитувчининг тафаккур мустақиллиги, мослашувчанлиги ва ўқитувчи таффакури тариққиёти масалалари ёритилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается творческий подход учителя на разных этапах развития педагогической деятельности, самостоятельности, гибкости и прогресса мышления учителя.

SUMMARY

The article is devoted to the study of the teacher’s creative approach that is reflected at different stages of the development of pedagogical activity independence, flexibility and progress of the teacher’s thinking.

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҮЗЛИКСИЗ КӨРКЕМ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Т.В.Уразимова - *көркем-өнер таныў илимлери кандидаты*

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: педагогика, социал жараён, ўкитиш жараёни, методология, ўкитиш усуллари, инновацион технология, ижодкорлик.

Ключевые слова: педагогика, социальная сфера, процесс образования, методология, методы обучения, инновационая технология, творчество.

Key words: pedagogics, social sphere, education process, methodology, methods of teaching, innovative technology, creativeness.

Өзбекстанда соңғы ўақытлары жүз берген социаллық-экономикалық өзгерислер педагогика илимин республиканың үзликсиз билимлендириў системасын жаңалаў жолларын излеўге жигерлендирди. Ҳәзирги заман жәмийетиниң өсиўи, билимлендириўдиң жаңаланыўы барысында жеке адамның ролиниң күшейиўи, оның талапларының өсиўи, жәмийеттиң гуманизмлесиўи ҳәм демократияласыўы, техника ҳәм технологиялардың жедел өзгериўи билимлендириўдиң «Өмир бойы билим алыў» формуласына тийкарланған негизине жаңаша қатнасты нәзерде тутады.

«Билимли адам» түсинигине мәни бериў оның қәлиплесиў усылларына тийкарланған, ҳәм де оның уқыплылықларының, буның ушын зәрүр болған жағдайлар тийкарында раўажланыўына ҳәм жүзеге шығарылыўына байланыслы. Көркем дөретиўшилик тараўында үзликсиз билимлендириў идеясын иске асырыў адам турмысындағы сийрек ушырасатуғын қубылыс болып табылады, ҳәм көркем өнер тараўында да, сондай-ақ көркем-педагогикалық билимлендириў тараўында да көркем өнердиң өзиниң тәбияты, жеке адамның раўажланыўының психологиялық өзгешеликлери, оның кәсип ийелеўи менен байланыслы.

Өзбекстанның көркем-педагогикалық билимлендириўи, раўажланыўдың узақ даўам еткен жолын басып өтип ҳәм бурыннан топланғанлардан барлық унамлыларын пайдалана отырып, бүгинги күни өзиниң буннан былай жетилисиўиниң жолларын таңлаў алдында тур. Ҳәзирги заман мәдений билимлендириў кеңислиги мәденият ҳәм көркем өнер тараўлары ушын жоқары қәнигели кадрларды кәсипшил таярлаўға ҳәм көркем ағартыўшылыққа, әдеп-икрамлылық (руўхый) тәрбияға, мәдений дәстүрлерди сақлаўға ҳәм беккемлеўге ҳәм мәденияттағы әўладлардың избе-изли жолын қуўыўшылығына бағдарланған тийисли билимлендириў мәкемелери системасына тийкарланады. Көркем-педагогикалық билимлендириўдиң ҳәзирги замандағы көз қараслары, биринши гезекте, болажақ қәнигелердиң дөретиўшилик уқыплылықларын раўажландырыў ушын толық шәраятлар жаратыўды нәзерде тутады.

Көркемлик билимлендириўдиң улыўма тийкарларының өзгериўи көркем өнер сабақларын оқытыўға жаңаша қатнасларды излеўге де, педагогикалық пикирлеўдиң қәлипке айналған қағыйдаларын жеңип шығыўға да, педагогтың кәсипшил еркинлигин жетилистириўге де, кәсиплик искерликтиң мазмунлық ҳәм методикалық тәреплерине өзинше көз қарасқа ийе болыўына да тәсир етиўи мүмкин.

Дөретиўшилик өзин өзи жүзеге шығарыў орталығы, тийкар етип алынған принципи оның системасының бөлимлериниң мийраслылығы (бир-бириниң исин даўам еттириўшилиги) болған, үзликсиз көркемлик тәрбия болып табылатуғынлығына айрықша дыққат қаратыў керек. Үзликсиз көркемлик тәрбия, мақсетли бағдарланыўы жеке адамның толық раўажланыўы, оның дөретиўшилик мүмкиншиликлериниң барған сайын байытылып барыўы, ақыл ҳәм уқыплылықларының бәрқулла өсип барыўы, кәсиплик орталықта өзин жүзеге шығарыўы болған, билимлендириў жумысының жаңа усылы сыпатында да алға шығады. Көркемлик билимлендириў, биринши гезекте сийрек ушырасатуғын объектке – таңланған кәсип ушын зәрүрли, педагоглар оны раўажландырыўы тийис болған, қәсийетке ийе, талантлы дөретиўши тулғаға бағдарланған болыўы тийис.

Ҳәзирги дәўирде көркемлик билимлендириўге айрықша дыққат қаратылыўы себепсиз емес. Көп санлы илимпазлардың ҳәм қәнигелердиң пикири бойынша, билимлендириў Өзбекистан жәмийетиндеги биринши бағдарлар қурамына кириўи, ал билимлендириў тараўы «раўажланыўдың миллий ноқатларының бири» сыпатында таңланыўы тийис. Өзбекстанның бирден бир мәдений кеңислигин, Өзбекстан халықларының көп миллетли мәдений мийрасларын сақлаў ҳәм раўажландырыў, көркемлик билимлендириў системасын ҳәм илимин жетилистириў мәселелери, және де ҳәзирги замандағы жеке адамның раўажланыўының социомәдений шәраятларын сезиниў бүгинги күнниң оғада әҳмийетли мәселелери болып қалмақта [1:72-73].

XX әсирдиң ақыры – XXI әсирдиң басларындағы социаллық-экономикалық, сиясий ҳәм мәдений-билимлендириў тараўларындағы терең өзгерислер адамлардың бир-бирине ҳәм жәмийетке қатнасы тәртиплериниң нормасында (моральда), сана-сезимлеринде, қәдириятларды баҳалаўының өзгериўинде сәўлелениў тапты, ҳәм усы себепли өсип киятырған жас әўладты тәрбиялаў процессин қыйынластырды. Сонлықтан, усы, пайда болған жағдайларда, оқыўшыларды тәрбиялаў процессин, олардың өзлерин өзлери раўажландырыўын, жеке адам сыпатында қәлиплесиўин, рефлексиясын, баҳалаў искерлигин алға умтылдырыў жағдайларына тийкарланып шөлкемлестириў үлкен әҳмийетке ийе болады. Солай етип, үзликсиз көркемлик тәрбиялаў, адамның қәдириятларды баҳалаўының раўажланыўы ҳәм кәсипшиллик ҳәм адамшылық қәсийетлерин, өзин-өзи ҳүрметлеўди беккемлеўи жүз беретуғын, адамның үзликсиз өзин-өзи раўажландырыўына жәрдем беретуғын айрықша системаның жаратылыўына тәсир көрсетеди.

Көркемлик билимлендириў системасында ислейтуғын ҳәр бир адам, бизлердиң, тек ғана дүньяның илимий картинасын пүткиллей өзгертип қалмастан, ал муғаллим ҳәм оқыўшы, оқытыўшы ҳәм талаба арасындағы әдеттеги, үйреншикли қатнасларды да өзгерткен, постмодерн дәўиринде жасап атырғанлығымызды түсинеди. Ҳәзирги заман мағлыўматлар майданы, мәдений кеңислик ҳақыйқатында да шексиз: Интернет тармағы,